

Tweehonderd jaar Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Bezoekadres:
Het Trippenhuis
Kloveniersburgwal 29

Postadres:
Postbus 19121
1000 GC Amsterdam

T (020) 5510700
F (020) 6204941

Ons kenmerk DIR\BaMa\6685

Doorkiesnr. (020) 5510 862

E-mail alice.de.gier@bureau.knaw.nl

Onderwerp BaMa-stelsel

Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
de heer R.H.A. Plasterk
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Amsterdam, 10 oktober 2008

Geachte heer Plasterk,

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) zendt u hierbij graag haar suggesties om de bachelor-master structuur (BaMa) optimaal te benutten en te zorgen voor excellent opgeleide studenten.

Van concurrentie naar excellentie

U bent als minister van OCW voornemens dit najaar te komen met een beleidsstandpunt over de toekomst van de bachelor- en masteropleidingen en hebt daartoe CHEPS in 2008 een evaluatie doen uitvoeren. De oorspronkelijke uitgangspunten zoals deze zijn gehanteerd bij de invoering van het stelsel (flexibiliteit, keuzevrijheid, inhoudelijke vernieuwing en binariteit)¹ onderschrijft de KNAW volledig. Bij uw nadere standpuntbepaling geeft de KNAW u graag een aantal aandachts- en discussiepunten mee.²

De KNAW stelt voor te streven naar:

- een 'harde knip, tenzij'
- individuele selectie bij toelating tot de masteropleidingen, tevens afschaffing van de doorstroommasteropleidingen
- landelijke samenwerking en clustering bij het streven naar differentiatie en specialisatie
- een betere relatie tussen de aard en duur van de masteropleidingen en bijbehorende titulatuur
- de handhaving van de harde knip tussen masteropleiding en PhD-opleidingen.

De KNAW acht deze aspecten in het belang van de wetenschap en hoopt dat met deze aanpak de kwaliteit van de bachelor- en masteropleidingen en de aantrekkingskracht van de Nederlandse bachelor- en masteropleidingen voor buitenlandse studenten verder toenemen.

Hieronder licht de KNAW haar visie kort toe.

¹ Het Hoogste Goed. Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid, 2007.

² Dit advies is voorbereid door een ad hoc Commissie bestaande uit de volgende personen: Prof. dr. H.J. Bennis (Meertens Instituut, voorzitter), Prof. dr. P.D. Barthel (Faculteit der Wiskunde en Natuurkunde, RUG), Prof. dr. P. Hooimeijer (Faculteit Geowetenschappen, UU), Prof. dr. C.H. Lüthy (Faculteit der Filosofie, RUN), Prof. dr. M. Joëls (Science Faculteit, UvA), Prof. dr. Y. M. Pinto (AMC, UvA), Prof. dr. P. Rietveld (Economische Faculteit, VU).

Tweehonderd jaar Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Harde knip, tenzij

In de driejarige WO-bachelor wordt de student gedegen opgeleid met een zekere theoretische breedte en een serieuze academische vorming. Na deze driejarige opleiding komt voor de student een keuzemoment. De KNAW pleit er voor dat de student zich op dat moment bezint op een verdere specialisatie in de masterfase gericht op een beroepsveld in de samenleving (onderzoek, onderwijs, overheid, bedrijfsleven).

Deze 'harde knip' dwingt de student tot een heldere keuze en biedt zowel Nederlandse als buitenlandse studenten de gelegenheid om hun studie voort te zetten aan andere faculteiten of universiteiten. Ook opent het de weg tot 'levenslang leren': men zet op latere leeftijd – al dan niet met steun van de werkgever – de opleiding in de masterfase voort. Deze mogelijkheid wordt nu weinig geboden door aanbieders van masterprogramma's en weinig benut door potentiële masterstudenten.

Het is de KNAW bekend dat enkele bacheloropleidingen naast de academische vorming, tijd in het programma nodig hebben voor de verwerving van complexe praktische vaardigheden, zoals taalvaardigheid van bijvoorbeeld Arabisch of Chinees. Om de bachelorfase ook hier tot een afgeronde academische opleiding te maken, beveelt de KNAW naast de bestaande bachelorprogramma's externe stages aan. Als er financieringsproblemen ontstaan valt te denken aan de inschakeling van stageverleners of van internationaliseringsprogramma's.

Om studievertraging tegen te gaan kan het studenten die hun bachelordiploma nog niet hebben gehaald, wel worden toegestaan om mastercursussen te volgen op voorwaarde dat zij slechts een beperkt aantal BA-studiepunten missen (bijvoorbeeld maximaal 7,5 ECTS) en dit binnen zes maanden repareren. Afspraken tussen student en opleiders dienen duidelijk en gemotiveerd te worden vastgesteld en nagekomen. De KNAW hecht er aan dat de studeerbaarheid gehandhaafd blijft, waarbij de universiteit zelf haar mate van flexibiliteit helder vastlegt. Dit mag er echter niet toe leiden dat studenten van de eigen faculteiten worden bevoordeeld.

De consequentie van een dergelijke harde knip is de wenselijkheid om meer dan één instroommoment per jaar te organiseren. Een flexibele onderwijsprogrammering is dan nodig, waarbij bovendien de instroomeisen helder moeten zijn zowel voor de eigen studenten als voor studenten van elders. Dat kan ook betekenen dat meer dan voorheen interfacultaire en interuniversitaire samenwerking in de masteropleidingen tot stand moet komen. Dit kan een impuls betekenen voor de kwaliteit van de masteropleidingen, het dwingt de universiteiten daarbij immers tot onderlinge vergelijking en afstemming.

Individuele selectie en afschaffing doorstroommasters

Elke bacheloropleiding dient in principe toegang te bieden tot minstens één masteropleiding. Deze stelregel dient volgens de KNAW te worden gehandhaafd, maar de masteropleiding hoeft niet noodzakelijkerwijs aan dezelfde universiteit te worden aangeboden. De KNAW pleit hier voor een duidelijk kwaliteitsbeleid bij de universiteiten. Bij toelating tot de masteropleiding mag bij elk type master worden geselecteerd op individueel niveau. Theoretisch kan dan een bachelor-afgestudeerde met uitsluitend zessen bijvoorbeeld worden afgewezen, waarbij universiteiten zelf kunnen bepalen welke regels zij hanteren. Het is echter wel de verantwoordelijkheid van de aanbieder van een bacheloropleiding om er voor zorg te dragen dat er een vervolgopleiding is die afgestudeerde BA-studenten kunnen volgen. Bij accreditatie van de bacheloropleidingen moet hier zorgvuldig op worden gelet. Daarnaast dienen de instroomeisen voor masteropleidingen helder te zijn en voor iedere student gelijk.

De KNAW is van mening dat de doorstroommasters zouden moeten verdwijnen. Hiermee komt een einde aan de helaas nog voorkomende praktijk van 'vierjarige' opleidingen. Bij kleine opleidingen kan een dergelijke herziening van het stelsel van masteropleidingen dwingen tot heroriëntatie en landelijke samenwerking resp. clustering. Dit zal dan mogelijk leiden tot toename van de kwaliteit en aantrekkingskracht van deze masteropleidingen gezien vanuit een internationaal perspectief.

Tweehonderd jaar Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Specialisatie dankzij landelijke afstemming

Afstemming tussen opleiders over faculteits- en universiteitsgrenzen heen biedt volgens de KNAW de beste kansen op kwalitatief uitstekende en gespecialiseerde masteropleidingen. Clustering (bijvoorbeeld op onderwerp) verhoogt de doelmatigheid, biedt een grotere kritische massa bij zowel studenten als docenten en leidt bovendien tot meer duidelijkheid voor buitenlandse studenten.

De masteropleidingen zijn er zowel voor toekomstige promovendi als voor academici die hoge eisen stellen aan hun opleiding, de onderzoeksmasteropleidingen ook voor academici die functies begeren waarin onderzoeksvaardigheden van nut kunnen zijn. Samenwerking met behoud van sterke punten van individuele opleidingen zou in de plaats kunnen komen van de gedachte van binnenlandse concurrentie door excellentie. De KNAW ondersteunt het idee van 'top'-masters niet, maar dringt aan op uitstekende kwaliteit bij alle masteropleidingen, in het bijzonder bij de onderzoeksmasters.

Bij het gezamenlijk ontwikkelen van masterprogramma's verdient het de voorkeur dat de tweejarige (onderzoek)masters letten op goede aansluiting bij de onderzoekscholen. Deze aansluiting acht de KNAW essentieel; hier valt nog veel te winnen.³ De KNAW stelt voor de bestaande samenwerking tussen vakgebieden, faculteiten en landelijke onderzoekscholen te benutten om opeenvolgende trajecten verder te ontwikkelen, maar hierbij wel de knip tussen masteropleiding en promotieopleiding te handhaven.⁴

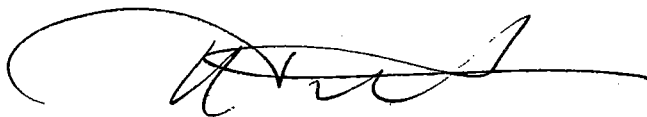
Duur en titulatuur

Naast de tweejarige (onderzoek)masters (120 ECST) kan een éénjarige masteropleiding (bij de geestes- en sociale wetenschappen) een uitbreiding van 60 naar 90 ECTS aanvragen indien deze opleiding onvoldoende wetenschappelijke vorming biedt naar de mening van de universiteiten. Deze opleidingsmogelijkheid wordt helaas niet of slechts ten dele bekostigd. Het ontbrekende deel kan dan – zoals hierboven reeds opgemerkt bij de duur van de bacheloropleiding – wellicht uit het afnemende veld worden gehaald. Zo zou externe financiering van de opleidingen door overheden en bedrijfsleven nader moeten worden onderzocht. Onderzoeksinstituten bijvoorbeeld, begeleiden graag masterstudenten die zij bij deze kennismaking met de onderzoekspraktijk een gering salaris bieden.

Om het verschil tussen diploma's van één- en tweejarige masteropleidingen duidelijk te maken, stelt de KNAW tenslotte voor de titulatuur aan te passen, bijvoorbeeld met de titel MSc voor de natuurwetenschappen en de titel MPhil voor de tweejarige onderzoeksmasters binnen de sociale- en geesteswetenschappen. Voor de éénjarige masteropleiding in de sociale- en geesteswetenschappen stelt de KNAW de ook in het buitenland veelgebruikte titel MA (*Master of Arts*) voor.

De KNAW zal haar suggesties ook aan de VSNU zenden en is bereid verder mee te denken over aanpassingen in het stelsel.

Hoogachtend,
namens het bestuur van de Koninklijke Nederlandse
Akademie van Wetenschappen,

Prof.dr. R.H. Dijkgraaf
President

³ KNAW-advies Onderzoeksmasters in de sociale wetenschappen, 2007

⁴ KNAW briefadvies onderzoekersopleidingen, 3 september 2008.

